

Ивана Вујић

НАЧЕЛА КОМПОЗИЦИЈЕ, БЕОГРАД 1999.
Могуће креирање у бесџејинском стању уз помоћ
А и Б савременог џеатра
Кујовина месинга у Кнез-Михаиловој улици

Ја, ипак кажем да је сцена физички и конкретан џросјор који џ треба да буде испуњен, и коме џ треба дозвољити да џроговори својим сојственим језиком.

Антонен Арто
Режија и меџафизика

*Неојходно је сложено сагледавање...
Мишљење изнад џока драме много је важније него мишљење унутар џока драме.*

Бертолт Брехт

На стогодишњицу свог рођења, 1998. године, господин Бертолт Брехт, велико Б савременог театра, позвао је свог колегу и садашњег суседа Антонена Артоа, велико А савременог театра, да прошеташу.

Свакодневне шетње по Елеусинским пољима учиниле су им се сувише уобичајеним за овакву прилику, стоти рођендан, па су своју паузу за ручак искористили не за читање крими романа, што је уобичајено чинио Брехт, већ за посету просторима планете Земље.

Посета планети Земљи на којој владају земаљска џубав од неба дата, вечити контрасти, несигурност, илузије, а за велико А и велико Б, позориште је демистификација и ослобођење од илузија о себи и свету – изазвала је узбуђење и код великог А и код великог Б.

Брехт се овом путу радовао посебно зато што је њихова посета личила на почетак комада *Добра душа из Сечуана*. У том комаду не-

бо, узнемирено због јадиковки са земље, шаље богове да јадиковке испитају и они стижу у Сечуан – добро одевени, ухрањени, са ципелама прашњавим од дуга пута. Био је задовољан што је у својој позоришној активности антиципирао будуће догађаје и без престанка је помињао могуће сусрете са Земљанима. Инсистирао је да посете онај део Земље који сада небо узнемирава јадиковкама. Арто је пак пожелео да види Индијанце (поново) али је препустио избор Брехту, и пошто поједоше сендвиче које су им припремиле Хелена Вајгл и Карола Нехер, чврсто се ухватише за руке и Арто отвори свој црни кишобран – скочили су с ивице облака доле, доле, право доле на Земљу.

Улица на којој су се нашли била је скоро пуста, било је вече, прохладно, а ципеле Артоове и Брехтове беху прекривене прашином од пута. Нашли су се на оном делу Земље који је небо узнемиравао својим јадиковкама. На новинама је писало Београд 1999.

На улици су, сем понеког пролазника, били само улични свирачи, свирали су неке чудне мелодије: руске песме, неке непознате мелодије на фрули, а један слепац је на синтисајзеру свирао Штраусов валцер. Било је пуно шверцера цигарета, продаваца девиза, и киоска.

Брехт се осмехивао; чинило му се блиским то што види.

Није прошло ни неколико тренутака а из мрачног улаза пришла им је девојка, препознала је Брехта. Рекла је да је ГЛУМИЦА, да продаје жигице и да јој је хладно.

Ни Брехт ни Арто нису имали ни паре: на Елеусинским пољима о Брехту је бринула Хелена Вајгл, а о Артоу је, као и некад на Земљи, и тамо мало ко водио рачуна.

ГЛУМИЦА им је скренула пажњу да ће ускоро још више захладнети, а она их може повести са собом у позориште.

Помињање позоришта обојицу је обрадовало. Брехт је већ мислио о топлој супи из позоришног бифеа и о могућем сусрету са ДРАМАТУРГОМ, ФИЛОЗОФОМ, ГЛУМЦЕМ и ОСВЕТЉИВАЧЕМ. Арто је предосећао да ће се вратити кући брже но што су планирали.

Кад су стигли до позоришта, представа је одавно била завршена, а у позоришном бифеу никада није служена супа. У полупразном бифеу затекли су : МАЛОГ ПРИВРЕДНИКА КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ, УПРАВНИКА ПОЗОРИШТА КОЈИ СЕ БОРИ ДА ТО И ОСТАНЕ, ГЛУМЦА КОЈИ ЧЕКА ГЛУМИЦУ, РЕДИТЕЉА ОД КОГА СЕ МНОГО ОЧЕКУЈЕ и ЧОВЕКА СА ВУНЕНОМ КАПОМ КОЈИ ЋУТИ.

На новинама које су лежале одложене у бифеу Арто и Брехт прочитали су на насловној страни ПРВА И ЈЕДИНА НОЋ КОЈА ТРАЈЕ ВЕОМА ДУГО.

МАЛИ ПРИВРЕДНИК КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ говорио је час УПРАВНИКУ ПОЗОРИШТА час у мобилни телефон, пушио је и пио виски, и осећао се важним. То што је имао реквизите (мобилни, виски, цигарете, кључеве од кола) давало му је сигурност у односу на присутне, а нарочито у односу на Брехта и Артоа, којима су и унутарњи џепови капута били празни. МАЛИ ПРИВРЕДНИК је премегао ове предмете по рукама, и говорио гласно.

МАЛИ ПРИВРЕДНИК КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ: Наравно, прво и пре свега, куповина позоришне карте. Затим, приказати искључиво нешто блиставо, скупо, што ће публици помоћи да се унесе, да се, боље рећи, опусти, да ужива у свету потпуно другачијем од оног који је окружује, да се у том свету одмори од стварности. За тај одмор и предах публика ће добро платити и у најтежим временима.

Као у клубовима, *clubbing* је живот. Током дана све је сиво, немоћно, безизлазно, и то човека мучи; ноћу настаје живот клуба, *clubbing* – то је кул, човек постаје опуштен и задовољан. Изрежиран живот забаве, музике, плеса, филма, и телевизије, у коме се заборавља ужас свакодневице. Нешто дроге, наравно.

Да ли је то ритуал? упита Арто.

МАЛИ ПРИВРЕДНИК КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ: Браво брате! То је то, то је као црква: волиш, припадаш, плаћаш, и никад не напушташ. И осећаш се боље, одмах, нешто као инстант карма. И то је оно што ти предлажем, УПРАВНИКУ ПОЗОРИШТА КОЈИ ЖЕЛИ ДА ТО И ОСТАНЕ, грешиш што оклеваш да малу сцену позоришта претвориш у клуб. То је сталан новац. а данас без новца нема живота – без позоришта се може, али без новца не. Него, да ти ја додам онај ауто па да пресечемо за клуб?!

УПРАВНИК ПОЗОРИШТА КОЈИ ЖЕЛИ ДА ТО И ОСТАНЕ: Видим, да ти мислиш да је све сасвим једноставно, а ја не мислим тако: не могу сада да ти кажем ни ДА ни НЕ. Ја морам да се консултујем, ја морам да размислим; ја не говорим НЕ, само још не говорим ДА.

Могу ли да узмем једну цигарету од тебе? (Узима цигарету од МАЛОГ ПРИВРЕДНИКА, који му припаљује.) Једноставно, разуми ме, ни ДА ни НЕ – ето, то је мој став!!!

ЧОВЕК СА ВУНЕНОМ КАПОМ ћути.

УПРАВНИК ПОЗОРИШТА КОЈИ СЕ БОРИ ДА ТО И ОСТАНЕ: Слушај, завршићемо то; само, мораш ми веровати, ја ћу рећи ДА или Не, само сада ми је немогуће да то кажем.

МАЛИ ПРИВРЕДНИК КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ: Ти са капом, што ћутиш, иди и купи ми две пакле цигарета, кусур задржи.

ЧОВЕК СА ВУНЕНОМ КАПОМ устаје, узима новац и без речи излази.

МАЛИ ПРИВРЕДНИК КОЈИ ЋЕ ПОСТАТИ ВЕЛИКИ: Ти реши, а за позориште не брини.

(Устаје, припрема се за одлазак. Обраћа се Брехту и Артоу: „ Е, овде човек ни најмањи посао не може лако да заврши! ”

ГЛУМИЦА УПРАВНИКУ ПОЗОРИШТА: Ово је господин Брехт.

БРЕХТ: Ово је мој пријатељ Арто.

УПРАВНИК ПОЗОРИШТА КОЈИ ЖЕЛИ ДА ТО И ОСТАНЕ: А да, читао сам у новинама – сад је нека стогодишњица, да ли вашег рођења или смрти, не знам. Добро изгледате! Па да, ви тамо добро живите, нормалан организован живот, а не ово овде.

ЧОВЕК С КАПОМ донео је цигарете. Управник позоришта их узима. ЧОВЕК С КАПОМ седа и ћути. УПРАВНИК ПОЗОРИШТА, вади спортске прогнозе, попуњава.

ГЛУМАЦ КОЈИ ЧЕКА ГЛУМИЦУ: Опростите ми да се представим: ја сам ГЛУМАЦ и управо режирам један ваш комад. Веома се радујем, ја правим једну живу представу, као живот, разумете ме; ја у ствари не режирам, само тако пустим глумце да глуме, и то је најбоље, не пењем се на сцену. Ја не угрожавам глумце као неки редитељи, не захтевам немогуће, просто допуштам да се ствар догоди. Ми уверавамо гледаоце да је то тај свет. Публика нас обожава, ти аплаузи. Добио сам много награда, дао много ТВ интервјуа, а сада играм у породичној ТВ серији. Представа мора бити питка.

ЧОВЕК С ВУНЕНОМ КАПОМ ћути.

ГЛУМАЦ КОЈИ ЧЕКА ГЛУМИЦУ: (обраћа се ЧОВЕКУ С ВУНЕНОМ КАПОМ): Извини, да ли имаш једно десет динара на зајам, вратићу ти сутра.

ЧОВЕК С ВУНЕНОМ КАПОМ извади новац и ћути.

ГЛУМАЦ КОЈИ ЧЕКА ГЛУМИЦУ (с олакшањем Брехту): Волео бих да дођете на премијеру; на пробе, искрено да вам кажем не, али на премијеру сигурно. Било би лепо да са мном изађете пред публику. Видећете, биће аплауза и овација, такав смо ми народ, такву ми публику имамо. Искрено да Вам кажем, надам се и наградама, и гостовању на мору. (У поверењу Брехту и Артоу) Али бедно нас плаћају, мизерно, једино рекламе, разумећете, и ви сте рекламом дошли до аутомобила. (Покупи своје ствари и обрати се ГЛУМИЦИ) Чекам те у колима !

ГЛУМАЦ је изашао.

РЕДИТЕЉ ОД КОГА СЕ МНОГО ОЧЕКУЈЕ (*Њосле краће њаузе*): Ја знам да ви очекујете ФИЛОЗОФА на мом месту. Ја бих био ФИЛОЗОФ да нисам толико жељан успеха. Коначно, коме је овде до заинтересованости за свет. У питању је, што на почетку рече онај господин, продаја позоришне карте... а не промена света.

И ко чини тај свет који треба мењати, ГЛУМАЦ, ГЛУМИЦА, ПРИВРЕДНИК, УПРАВНИК, ЧОВЕК СА ВУНЕНОМ КАПОМ? Ви, па ви сте с оног света.

Знам, једино да ме не занима ропско опонашање природе, ни миметичко начело; ја желим обраду улоге у знак, ја желим да говорим о свету и себи, о сценској реалности и реалном свету.

Ја знам да сте ви, Брехте за рушење илузије, а ви Арто, за грађење илузије.

Ја размишљам о уличном призору и о обреду. Ја трагам за самосталношћу и у односу на књижевност и у односу на драмски текст, и у односу на свакодневну стварност. Ја сматрам да је позоришни језик нелитераран; његови су конститутивни елементи: покрет, ритам, линија, па тек онда реч. Ја бих трагао за селекцијом, синтезом и игром. Истраживао бих биће спектакла и биће гледаоца – да... да сам ФИЛОЗОФ. Али, ја волим успех, и нисам филозоф. Да будем искрен, овде свако изгуби понешто што је имао. Често сањам да постајем управник позоришта, или мали привредник, а ретко да сам филозоф. То сам сањао пре десет година.

РЕДИТЕЉ је покупио текст и новине с пода, потапшао Брехта и Артоа по рамену, и изашао.

ЧОВЕК С ВУНЕНОМ КАПОМ је ћутао.

Брехт и Арто су се погледали и тихо упитали ГЛУМИЦУ ко је тај човек.

ГЛУМИЦА се насмејала и гласно и поносно рекла: А, то је наш гледалац!

Помазила га је по глави, а он се није ни осмехнуо.

ГЛУМИЦА је Брехту и Артоу поклонила по кутију жигица, пожелела им срећан пут, и позвала их на представу којој се не зна дан премијере.

На вратима, излазећи, окренула се и рекла: Ја знам да вас интересује начело композиције и структура, али видите да смо овде у послу, просто не знамо шта ћемо пре. Овде је, поетски речено, небо узнемирено од јадиковки, па нико није на оном месту на ком би требало да буде. Начело композиције овде подразумева *deus ex machina* у свим

њеним видовима, и то на почетку, у средини и на крају. Једном речју летењем против летаргије.

Угасила је светло у позоришном бифеу а ЧОВЕК С ВУНЕНОМ КАПОМ и даље је ћутао. ГЛУМИЦА је отишла, чекао ју је ГЛУМАЦ.

Био је полумрак. Таман када су Брехт и Арто кренули да се обра-те ЧОВЕКУ С ВУНЕНОМ КАПОМ, овај је навукао капу преко лица и... полетео.

Велико А и велико Б савременог театра отресли су праšину с ци-пела и покушали да се сете на који их филм подсећа овај сусрет у по-зоришном бифеу. Већ су се приближили Елеусинским пољима кад је Арто ускликнуо: Сетио сам се – летењем против летаргије, па то је било *Чудо у Милану*. Брехт је потврдно климнуо главом. То сада, међутим није било важно. Стигли су тамо одакле су и били кренули.

Ivana Vujić

PRINCIPLES OF COMPOSITION, BELGRADE 1999.

Summary

Principles of Composition, Beograd, 1999 is an one-act play of teatrological research of proce-dures, very much like Brecht's brass purchase in which the author discusses issues of possibility and impossibility of serious composition principles or rather performance text in this country.